

HÁLÓZATSZERVEZÉS A KÖZLEKEDÉSI- ÉS POSTAÜGYI MINISZTERIUM TERÜLETÉN^x

Az 1967. évi könyvtári hálózati helyzet felmérésének eredménye

Szitár László

Közlekedési Múzeum

BEVEZETÉS

Az ipari vagy ipari jellegű tárca műszaki tájékoztatási munkájának - véleményem szerint - megfelelő kiépítés mellett legjobb végrehajtója a műszaki könyvtárhálózat.

A közlekedés- és postaügyi miniszter a tárca műszaki tájékoztatási szervezetének alapjaként az intézményeknél és vállalatoknál működő vagy szervezendő műszaki könyvtárakat jelölte ki.

Nézzük meg mindenekelőtt e kijelölés módját, majd foglalkozzunk a műszaki könyvtárhálózattal. Közelebbről, részleteiben megismerve a hálózatot, értékelni tudjuk helyzetét, s a statisztika tükrében megtalálhatjuk erőseit és hibáit egyaránt.

A Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium műszaki dokumentációs és tájékoztatási szervezetének kialakításáról a közlekedés- és postaügyi, valamint a művelődésügyi miniszter 16/1965 /Közl.Ért.9./ KPM-MM számú együttes utasítása intézkedett, amely 1965 május 18-án jelent meg.

Az utasítás mindenekelőtt a létrehozandó szervezet jogállását tisztázta: a műszaki tájékoztatás és propaganda országos irányítása az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság feladata, az országos könyvtári szakfelügyelet pedig a Művelődésügyi Minisztériumra tartozik. A következő lépcsőfok a műszaki termelési könyvtári hálózat központja: az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ.

Majd intézkedik az utasítás: "A minisztérium /KPM/ felügyelete alá tartozó területen a műszaki dokumentációs és szakirodalmi tájékoztatási tevékenység irányítása, valamint a minisztérium belső műszaki dokumentációs és szakirodalmi tájékoztatási feladatainak ellá-

x/ A cikk az 1967. évi helyzetet tükrözi, s a szerző véleményét fejezi ki, amely nem szükségszerűen egyezik a KPM Közlekedéspolitikai Főosztálya Műszaki Osztályának véleményével.

tása céljából létre kell hozni a KPM Műszaki Dokumentációs és Tájékoztatási Központot /továbbiakban tárcaközpont/."

A tárcaközpont irányító tevékenységét - a minisztérium Műszaki Fejlesztési és Közlekedéspolitikai Főosztálya felügyelete mellett - az MM és az OMPB irányelvi alapján az alábbi főbb feladatokban jelölte meg:

1. mindenekelőtt megszervezi a tárca műszaki dokumentációs és szakirodalmi tájékoztatási hálózatát és ellenőrzi az egyes szervek munkáját;
2. irányítja és összehangolja a szakágazati központok éves terveit, ellenőrzi azok végrehajtását, továbbá irányítólag közreműködik a könyv- és folyóiratbeszerzésekre előirányzott devizakerettel való gazdálkodásban;
3. irányítja és ellenőrzi a minisztérium területén folyó műszaki propagandamunkát;
4. mint könyvtári hálózati alközpont irányítja és ellenőrzi a szakágazati központokban és a tárcához tartozó szakkönyvtárakban folyó könyvtári munkát.

A 2.§ a szakágazati központok felállításáról intézkedik és elrendeli Vasuti, Postai, Autóközlekedési és Utügyi Műszaki Dokumentációs és Tájékoztatási Központ létrehozását. A hajózás és a légiközlekedés területén pedig a MAHART, illetve a MALÉV szervezetében működő szakkönyvtárak oly értelmű kialakítására ad utasítást, hogy azok a szakkönyvtári tevékenységen kívül a saját szakterületükre vonatkozóan a szakágazati központok tevékenységét is el tudják látni.

Az utasítás szerint az ágazati központok feladata a szakterületekre vonatkozó publikált szakirodalom gyűjtése, a hozzátartozó vállalatok és intézmények dokumentációs anyagának nyilvántartása, ezeknek szakterületükön való elterjesztése, irodalomkutató, fordító, a területükön működő szakkönyvtárak munkájának összehangolása, ellenőrzése stb. Intézkedik a központok személyi állományáról, majd a "széles bázist" jelentő "műszaki dokumentációs és tájékoztatási egységekről" szól, amelynek során megállapítja a tájékoztatási egységek, a vállalatoknál, intézményeknél működő szakkönyvtárak főbb feladatait. Ennek lényege: a vállalat területét, feladatkörét érintő dokumentációs és szakirodalmi tájékoztató munka és műszaki propaganda. Részletesen foglalkozik a kettős miniszteri utasítás a szakkönyvtárakat és a könyvtárosokat érintő kérdésekkel, s az általános könyvtári rendeletekkel összhangban szabályozza működésüket.

Az utasítást három melléklet egészíti ki, amelyek külön-külön részletesen ismertetik a tárcaközpont, az ágazati központok, valamint a vállalati egységek - a szakkönyvtárak - feladatait.

Az utasítás megjelenése előtt a közlekedési tárca minden ágában működtek már korábbi rendelkezések alapján műszaki /termelési/ könyvtárak, de - néhány kivételtől eltekintve - erősen vitatható eredmény-

nyel. Hiányoztak ugyanis az átfogó intézkedések, az egységesítő szervező munka, valamint a megfelelő képezésű könyvtárosok. Ez utóbbi területen még ma is sok a pótolni való, mert a könyvtárosok 40 %-a alapfokú képezéssel sem rendelkezik. Tőlük tehát szabályszerű könyvtári kezelés nem várható, nem is szólva a műszaki tájékoztatási munkáról.

.o.

A tárcaközpont első feladata a tájékoztató bázis, a műszaki könyvtári hálózat szervezésének megkezdése volt. Alig két év állt erre a munkára rendelkezésre, amikor az új gazdasági mechanizmus jegyében 1967 derekán a tárcaközpont megszüntetésére került sor. Ez alatt az idő alatt kialakultak az ágazati központok. A szakkönyvtárak területén is jelentkezett már a szervező munka hatása. A tárcaközpont fent vázolt feladataiból a szervezésre vonatkozó /ld. 1.pont/ már megvalósult. A többi feladat további teljesítését szükségtelemmé tette az új gazdasági mechanizmus egyik fő irányelve, amely szerint az intézményeknek, vállalatoknak nagyobb önállóságot kell adni és meg kell szüntetni a központi irányítás eddigi mértékét. A KPM tehát úgy döntött, hogy a kettős miniszteri utasításban foglaltak érvényben tartása mellett folyják tovább a tárca dokumentációs és könyvtári hálózatának szervezése, de a tárcaközpont kikapcsolásával, lényegében szakágazatonként, az ágazati központok irányítása mellett. Az elengedhetetlen elvi koordinációt, minden gyakorlati irányítási munka nélkül a minisztérium Közlekedéspolitikai Főosztálya látja el a minisztérium belső műszaki tájékoztatásával együtt.

A tárcaközpont megszüntetése tehát nem jelenti a fejlődésnek indult szervezet széthullását. Kieépülésében valószínűleg átmeneti lassulás áll be; minden bizonnyal jelentkezni fog bizonyos polarizálódás is. Az ágazatok központjaik arculatához formálódó egyéni színezetet öltenek, ami önmagában semmiféle hátrányt nem jelent. A fejlődés fokozatos gyorsulását pedig az új mechanizmus kényszerítő ereje fogja táplálni.

.o.

Két esztendő tehát nem volt elég arra, hogy a kapcsolatok nélkül magukra hagyott, gyakran elhanyagolt műszaki könyvtárakból máris eredményesen működő, egységesen szervezett apparátus váljék. Nem lehetett ezt ennyi idő alatt végrehajtani annak ellenére sem, hogy egyik-másik ágazatban már régóta folyt hasonló irányú munka. Így például a szervező munka megkezdésekor a Posta jelenlegi könyvtári hálózata már majdnem teljesen készen állott. Kb. 70 könyvtárral rendelkezett a Vasut is. De a vasuti könyvtárak teljes kapacitásukkal nem a műszaki fejlesztést szolgálták, hanem az oktatási apparátus irányítása alatt a vasuti szakoktatás támaszai voltak és azok még ma is.

Az autóközlekedési ágazat könyvtárhálózata viszonylag fiatal, heterogén és elhanyagolt. Ez a bíráló kifejezés nem az egyes könyvtárakra, hanem a hálózatra értendő. Hiszen ezen a területen működnek jó könyvtárak is és az ágazat élén éppen az Autóközlekedési Tu-

dományos Kutató Intézet, a tárca legjobb dokumentációs munkát végző műszaki könyvtára áll.

A rövid idő, a heterogén alapanyag és sok más akadályozó körülmény ellenére az 1965 előtti állapotokhoz viszonyítva a közlekedési tárca könyvtárhálózatában fejlődés következett be.

**A hálózatfejlesztés
módszerei**

Melyek voltak a hálózatfejlesztés módszerei és eszközei? Mindenekelőtt a személyes kapcsolatok felvétele a könyvtárakkal, azok vezetőivel és nem utolsósorban az illető intézmény vagy vállalat vezetőivel.

Ahol a vállalat igazgatójával /az intézmény vezetőjével/, főmérnökével megfelelő kapcsolatot tudtunk kiépíteni, és ahol a kettős miniszteri utasítás intenciói megértésre találtak, ott az alapokat eredményesen lehetett lerakni.

Az egyes intézmények, vállalatok könyvtárait bizottság kereste fel, amelynek tagja volt a tárcaközpont, valamint az ágazati központ képviselője és a budapesti könyvtárak esetében az OMKDK Fejlesztési és Hálózatszervezési Igazgatóságának munkatársa is. Kevésbé volt erre szükség a Vasutnál és a Postánál, de azért itt is igen hasznosnak bizonyultak az együttes látogatások. A tárca területén az ágazati központoknál egységes munkamódszerek alakultak ki, mert ezeken a látogatásokon a tárca többi ágazata is képviseltette magát, a tapasztalatokat együtt vitatták meg. Beletanultak a hálózatfejlesztési munkába, átvették azokat az egységesítési törekvéseket, amelyek egy tárca területén elengedhetetlennek tűntek. De átvették és a saját területükön érvényesítették a jó tapasztalatokat a "vendég" ágazatok képviselői is. Ezt a törekvést még jobban előmozdították a tapasztalatcsere-látogatások és ankétok, amelyeket rendszerint az OMKDK Fejlesztési és Hálózatszervezési Igazgatóságának munkatársa szervezett. Ilyen ankétot jelentős számmal rendeztünk tárcánk területén, rendszerint a fejlettebb könyvtárakban.

Ez a gyakorlat tette lehetővé, hogy a könyvtári hálózati munkát tárcaszintű irányítás nélkül rá lehetett bízni az ágazati központokra.

Elvileg kialakult a négy nagyobb, s a két kisebb ágazat és azok központjai: Vasut, Posta, autóközlekedés, utúgy, valamint a hajózás és a légiközlekedés. Ágazaton kívül csatlakozik a hálózathoz a Közlekedési Múzeum hatalmas anyagot felölelő könyvtára, valamint a nem túl nagy, de korszerű állománnyal rendelkező és sikeresen felújított minisztériumi műszaki könyvtár. /Mindkettő a KPM Közlekedéspolitikai Főosztálya közvetlen felügyelete alatt./ A könyvtárhálózat fejlesztésének nagy lendületet adott a tárca területén központi szervezéssel két ízben megrendezett alapfoku könyvtárosi tanfolyam, illetve vizsgálata, amelyet a tárca műszaki könyvtárosaival közösen felelősített le.

A tanfolyamok jó hatását a könyvtárszemlék alkalmával lépten-nyomon lemérhettük. Igen jó könyvtáros-nevelő és szervező hatást tapasztaltunk a már említett ankétok kapcsán is. Hasonlóképpen szervező erőt jelentettek, a könyvtárainkra is visszaható jó eredményeket hoztak az 1965-ben, 1966-ban megrendezett Műszaki Könyvnapok kiállításai és ankétjai. A külföldi folyóirat-előfizetések évenkénti regisztrálása és engedélyezése, valamint a tárcaközpontnak és az ágazati központoknak a hálózat egységeihez eljuttatott kiadványai /gépjárműbibliográfia, tárca-folyóiratkatalógus, a tárcán belüli könyvtárak címjegyzéke, körlevelek, gyorsfigyelők, címfordítások, dokumentációs kiadványok stb./ elősegítették a hálózaton belüli jó kapcsolat kialakulását.

Természetesen a legeredményesebb a személyes látogatás, a tárca legjobb könyvtári szakembereivel tartott szemlék voltak, amikor egy-egy könyvtárnak minden problémáját megtárgyalhattuk, szükség esetén a vállalat vagy intézmény vezetőjének bevonásával. Ezzel a módszerrel Budapesten, Miskolcon, Szegeden, Pécsen és Debrecenben meglátogattunk minden jelentősebb és sok kisebb könyvtárat is, a hálózat egységeinek 22 %-át.

Helyzetkép a hálózatról

Az alig két éves szervező munka során a könyvtárak száma 200 fölé emelkedett. Az egész országot behálózó ilyen nagyszámu könyvtár személyes meglátogatása rövid idő alatt nem volt lehetséges. Viszont a folyamatos hálózati munkához valamennyi könyvtár bizonyos foku ismerete elengedhetetlen. Hogy csak egyet említsünk: ismerni kell a könyvtáros szakképzettségét, mert különben nem bonyolítható le a könyvtáros szakképzés sem. De természetesen ismerni kell a vállalatok műszaki könyvtárlátottságát, nemkülönben a könyvtár egyedi körülményeit, elhelyezését és legalább bizonyos mértékben a munkáját is, amelyhez a továbbiakban csak ezek ismeretében lehet irányító támogatást adni.

Az egész hálózat bizonyos foku, - de gyors - megismerésének szükségszerűsége érlelte meg azt a gondolatot, hogy helyzetképet szerezzünk minden egyes könyvtárunkról.

Az OMKDK Fejlesztési és Hálózatszervezési Igazgatósága és az ágazati központok képviselőinek bevonásával állítottuk össze az adatgyűjtő ívet /1.táblázat/, amelyet 1967 első felében megküldtünk a tárca valamennyi - műszaki könyvtárral rendelkező - intézményének és vállalatának.

Az ivenek a legszükségesebb adatokat kértük be a könyvtárakról és a könyvtárosokról. A beérkezett adatok képet nyújtanak az egész hálózatról és támpontot adnak a további munkához, amelyet az egyes ágazati központoknak saját hálózataukban maguknak kell végezniök. Erre a célra az ágazati központok rendelkezésére áll az adatgyűjtő ivenek egy-egy kitöltött példánya.

1.táblázat

--	--	--	--

KÖZLEKEDÉS- ÉS POSTAÜGYI MINISZTERIUM
 Műszaki Dokumentációs és Tájékoztatási
 Központ
 Budapest, VII., Dob u. 75/81
 Telefon: 220-220, 420-520, 222-997

Határidős!

H E L Y Z E T K É P

a szakágazati központok szakkönyvtárakról szóló évi jelentésének
 /16/1965. /Közl.Ért.9./ KPM-MM sz. utasítás 3.5./elkészítéséhez

Két példányban írógéppel kitöltve visszaküldendő
 a Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium
 Tájékoztatási Központjához
 Budapest 7. pf.59.

A s z a k k ö n y v t á r	neve:
	székhelye:
	címe /utca, házszám/:
	pontos címe, ha nem a központ épületében van elhelyezve
	az intézmény /vállalat/ melyik főosztálya, osztálya keretébe tartozik szervezetileg?
	hány kötet könyvvvel rendelkezik?
	ebből letéti könyvtárban hány kötet van?
	hány letéti könyvtárt irányít?
	hány folyóíratra fizet elő?
van-e külön könyvtárhelyisége?	
ha nem, hol van elhelyezve?	

1. táblázat folytatása

A szak- könyvtár	vannak-e zárható szekrényei?		
	milyen nyilvántartásokat vezet?		
	mikor volt utoljára selejtezés?		
	működik-e könyvtárbizottság?		
A szak- könyvtáros	neve és születési éve		
	iskolai végzettsége		
	nyelvismerete		
	könyvtárosi szakképzettsége		
	függetlenített vagy rész- foglalkozásu-e?		
	ha rész- fog- lalkozásu	mi a hivatali munkaköre?	
		átlag napi hány munkaórát járt veszi igénybe a könyv- tár?	
		munkaidőn túl is foglalko- zik-e a könyvtárral?	
		ha igen, átlag heti hány órát?	
		kap-e könyvtárosi pótlékot? 16/1965.K.É.9./KPM-MM.8.§ /7/	
	mennyi a havi illetménye?		
	közvetlen felettese		
	/név, hivatali beosztás/		
	folytat-e műszaki-gazdasági tájékoztató munkát?		
mely szervezet, milyen szolgáltatásait /kiadványait/ használja fel tájékoztató munkájában? /OMKDK, Tárcaközpont, ágazati központ, egyéb/			
Amennyiben több személy foglalkozik a szakkönyvtárral, illetve a műszaki-gazdasági tájékoztatási /dokumentációs/ munkával, úgy ezek- ről is a fenti kérdéseknek megfelelő adatokat kell összeállítani és külön lapokon két-két példányban csatolni.			
Javaslatok, kérések, észrevételek:			

.....
 az adatszolgáltató könyvtáros
 aláírása
 telefonszáma:

.....
 az intézmény /vállalat/
 vezetőjének aláírása

A teljes anyag pedig áttekintést nyújt a tárca műszaki könyvtárainak helyzetéről az elvi irányítást kézbe tartó minisztérium illetékes szerveinek.

A kiértékelés és a statisztikai összevetések céljára az adatgyűjtő iverkét peremlyukkártára dolgoztuk fel. Ennek segítségével készítettük a tanulmány keretében bemutatandó táblázatokat, amelyek adatai sokszor meglepő tényeket tárnak fel, de mindenképpen irányt mutatnak a további munkához.

Az adatok tömege /2. és 3.táblázat/ felveti például azt a kérdést, szükség van-e a Vasut területén a sok kis könyvtárra? Van olyan vélemény, amely szerint ezeket a könyvtárakat tulajdonképpen nem is szabad könyvtárszámba venni. Ezzel a nézettel nem tudunk egyetérteni. Ezeknek a kis könyvtáraknak is megvannak a feladataik, amelyek az idők folyamán még csak szaporodhatnak. Mindenesetre a maguk területén, ha gyengék is, még akkor is többet tesznek a műszaki haladás érdekében, mintha egyáltalán nem lennének. Véleményünk szerint megszüntetésükre nem szabad gondolni, mert ez mindenképpen lépés volna visszafelé.

Bizonyos szempontból ellenkező tapasztalatokat nyújt a Posta területének vizsgálata. Ennek a hatalmas intézménynek - amint az majd a táblázatokból kitűnik - az egész országban mindössze 16 műszaki könyvtára van, ezek azonban jól megszervezett és általában jól működő könyvtárak. De mégis hiányérzetet ébreszt, amikor a 3. táblázatot szemlélve, azt látjuk, hogy a Postának nincs könyvtára Székesfehérvárott, Szolnokon, Szombathelyen, Győrött... A Posta területén tehát szaporítani kellene a műszaki könyvtárakat. Hiszen ma már az említettekhez hasonló nagyobb városainkban a Posta mindenütt jelentős műszaki központokkal, közvetítő állomásokkal stb. rendelkezik. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a körülményt sem, hogy ma már a forgalmi hivatalok is annyi technikai felszereléssel rendelkeznek, járműveket használnak, gépi berendezéseket üzemeltetnek, hogy a műszaki tudás, a műszaki ismeretek gyarapítása ezek dolgozói számára is nélkülözhetetlen, ha a fejlődéssel lépést akarnak tartani.

Hat ágazat - 208 könyvtár

A tárca közlekedési ágazataihoz mérten, a műszaki könyvtárhálózat is hat ágazatra oszlik, amint ezt már korábban felsoroltuk.

A továbbiakban ezekkel az ágazatokkal foglalkozunk. /A táblázatokban helyenként V, P, A, U, H, L kezdőbetűk helyettesítik az ágazatok nevét, míg a Közlekedési Múzeum könyvtárát KM-el, a minisztériumi könyvtárat pedig "Min." rövidítéssel jelöljük./

Az ágazatok könyvtári ellátottságának feltárása mellett mód nyílik értékelésükre. Táblázataink rávilágítanak az egyes ágazatok könyvtárhálózatának állapotára.

A 2. táblázatból kitűnik, hogy az adatfelvételezés idején, 1967 első felében a tárcsa 208 műszaki könyvtárral rendelkezett. Ebből 97 a Vasut intézményeinél működött. A Vasut 97 könyvtárával szemben a tárcsa másik nagy szektorának, a Postának csak 16 könyvtára van. Könyvállománya mégis több, mint a Vasut könyvállományának 25 %-a. Az autóközlekedési és utügyi ágazat a 2. táblázat szerint - közel 50, míg a hajózás három és a légiközlekedés /MALEV/ csupán egy könyvtárral rendelkezik.

Mindebből következik, hogy korántsem lehet megítélni egy ágazat könyvtárhálózatának értékét, utóképeségét csupán a könyvtárak számából és azok könyvállományából. Mint ahogy önmagában az sem mond sokat, hogy a közlekedési tárcsa 208 műszaki könyvtárral, ezek pedig közel félmillió kötet műszaki könyvvvel rendelkeznek.

Az adatfelvétel során feltárult adattömeg azonban behatóbb elemzésre ad lehetőséget, így könnyen megállapítható, hogy egy-egy ágazat könyvtárügyének milyen irányú fejlesztése kívánatos.

2. táblázat

A KPM műszaki könyvtárhálózata és annak könyvellátottsága			
Ágazat	A könyvtárak száma	Kötetszám	Átlagos kötetszám
Vasut	97	207 823	2142
Posta	16	59 049	3690
Autóközlekedés	47	60 043	1277
Utügy	42	71 097	1692
Hajózás	3	9 256	3085
Légiközlekedés	1	17 315	-
Közlekedési Museum	1	49 000	-
Minisztérium	1	3 335	-
Összesen:	208	476 918	2293

Az átlagos kötetszámból, amely a tárcánál kerekén 2300, megállapíthatjuk, hogy ezt a Posta, a hajózási ágazat és a Minisztérium 1000 körüli kötetszámmal haladja túl, míg az autóközlekedési és az utügyi ágazatok átlagos kötetszáma kb. ezerrel kevesebb. Ez azt bizonyítja, hogy könyvtáraink állománya egyenetlen és sok a kis könyvtár.

A kis, az 500 kötetten aluli könyvtárak az ország minden táján

A KÖNYVTÁRAK MEGOSZLÁSA TERÜLETI ELHELYEZÉS SZERINT

Sor- szám	Helység	Ösz- sze- sen	A könyvtárak száma							
			V	P	A	U	H	L	KM	Min.
1.	Budapest	80	30	11	20	13	3	1	1	1
2.	Miskolc	13	8	1	2	2	-	-	-	-
3.	Debrecen	11	6	1	2	2	-	-	-	-
4.	Pécs	9	4	1	2	2	-	-	-	-
5.	Szombathely	7	4	-	2	1	-	-	-	-
6.	Szeged	6	3	1	2	-	-	-	-	-
7.	Székesfehérvár	6	2	-	1	3	-	-	-	-
8.	Békéscsaba	5	2	-	1	2	-	-	-	-
9.	Kaposvár	5	2	-	1	2	-	-	-	-
10.	Nyíregyháza	5	2	-	1	2	-	-	-	-
11.	Szolnok	5	3	-	1	1	-	-	-	-
12.	Eger	4	1	-	1	2	-	-	-	-
13.	Győr	4	-	-	2	2	-	-	-	-
14.	Kecskemét	4	1	-	1	2	-	-	-	-
15.	Dombóvár	3	3	-	-	-	-	-	-	-
16.	Dunaújváros	3	2	-	1	-	-	-	-	-
17.	Hatvan	3	3	-	-	-	-	-	-	-
18.	Hódmezővásárhely	3	1	-	-	2	-	-	-	-
19.	Veszprém	3	1	-	1	1	-	-	-	-
20.	Zalaegerszeg	3	-	-	1	2	-	-	-	-
21.	Nagykanizsa	2	2	-	-	-	-	-	-	-
22.	Sátoraljaújhegy	2	2	-	-	-	-	-	-	-
23.	Szekszárd	2	1	-	1	-	-	-	-	-
24.	Szentcsanak	2	2	-	-	-	-	-	-	-
25.	Bátaszék	1	1	-	-	-	-	-	-	-
26.	Berente	1	1	-	-	-	-	-	-	-
27.	Cegléd	1	-	-	-	1	-	-	-	-
28.	Celldömölk	1	1	-	-	-	-	-	-	-
29.	Dunakeszi	1	1	-	-	-	-	-	-	-
30.	Füzesabony	1	1	-	-	-	-	-	-	-
31.	Gyöngyös	1	1	-	-	-	-	-	-	-
32.	Jásznapáti	1	1	-	-	-	-	-	-	-
33.	Jászberény	1	-	-	1	-	-	-	-	-
34.	Keszthely	1	-	-	1	-	-	-	-	-
35.	Kiskunhalas	1	1	-	-	-	-	-	-	-
36.	Kisterenye	1	1	-	-	-	-	-	-	-
37.	Kisajszó	1	1	-	-	-	-	-	-	-
38.	Salgótarján	1	-	-	1	-	-	-	-	-
39.	Sopron	1	-	1	-	-	-	-	-	-
40.	Tatabánya	1	-	-	1	-	-	-	-	-
41.	Vác	1	1	-	-	-	-	-	-	-
42.	Záhony	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Összesen:		208	97	16	47	42	3	1	1	1

fellelhetők. Amint a 3. táblázatból kitűnik, a tárca 208 műszaki könyvtára az ország 42 városában és közösségében működik. A Vasut minden jelentősebb egységénél létesített könyvtárat, a Posta csak központi szerveinél és az igazgatási székhelyeken. Az autóközlekedési és az utúgyi ágazat könyvtárai - kevés kivétellel - a megyeszékhelyek felé orientálódtak. A területi elhelyezést országos viszonylatban szemlélve, látható, hogy Budapest tulsúllyal jelentkezik. Itt a nagyobb ágazatoknak /Vasut, autóközlekedés/ 20-30 könyvtára is van.

Fővárosi vonatkozásban is két egymással ellentétes felfogás alakult ki. Vannak olyan nézetek, amelyek azt vallják, hogy Budapesten egy-egy ágazatnak legyen egy nagy, jól felszerelt könyvtára. Példa erre az autóközlekedési ágazat központi könyvtára az ATUKI-ban, amely nemcsak az ágazatot, de a tárcaán kívül /egyetemek, honvédség, főváros stb./ jelentkező összes igényeket is kielégíti.

A Posta szintén efelé az irányzat felé hajlik, bár minden nagyobb intézménye önálló könyvtárral rendelkezik és összes könyvtárának kétharmada Budapesten van. Természetesen az autóközlekedési ágazatnak is van még Budapesten a szépen fejlesztett, gazdag ATUKI-könyvtáron kívül kb. 20 könyvtára. A Vasut Budapesten 30 könyvtárat tart fenn.

Ugyanakkor a könyvtárak megfelelő elhelyezése - legtöbbször a helyiséghiány miatt - csak a legritkább esetben biztosított. Ez a megállapítás ugyeszlólván valamennyi nagyobb ágazatra egyaránt vonatkozik /4. táblázat/.

4. táblázat

A könyvtárak megoszlása elhelyezés szerint						
Ágazat	Könyv- tárak száma	E b b ő l				
		önálló helyi- ségben	irodában, munka- szobában	tanács-, kultur-, oktató-, rajzter- emben	folyo- són	raktár- ban, alag- sorban
		v a n e l h e l y e s z v e				
Vasut	97	17	58	10	9	3
Posta	16	9	2	3	2	-
Autóközl.	47	5	29	6	7	-
Utúgy	42	6	20	10	5	1
Hajózás	3	1	2	-	-	-
Légiközl.	1	1	-	-	-	-
Közl.M.	1	1	-	-	-	-
Miniszté- rium	1	1	-	-	-	-
Összesen:	208	41	111	29	23	4

A Posta könyvtárainak elhelyezése viszonylag a legjobb, 16 közül 9-nek van önálló helyisége. A Vasutnál azonban 97-ből csak 17-nek. Ha-sonlóan rossz az arány az autóközlekedési és az utügyi ágazatnál is. Több helyen a könyvtárak a folyosóra szorulnak, sőt a Vasutnál három helyen a raktárba. Feltűnően sok - a könyvtáraknak több mint a fele - az irodahelyiségekben, munkaszobákban nyert elhelyezést. Ezek rendszerint a kisebb méretű könyvtárak, elhelyezésük ellen általában nem is lehet kifogást emelni, különösen akkor, ha a könyvtáros maga is ugyanabban a szobában dolgozik.

Van azonban egy rossz és nagymértékben kifogásolható válfaja a műszaki könyvtárak munkaszobába telepítésének. Nevezetesen, amikor a könyvtár anyaga az igazgatói, főmérnöki, tehát a "főnöki" szoba könyvszekrényeinek dissztására szolgál.

Ez a jelenség mind a négy nagyobb ágazatnál megtalálható, de legnagyobb mértékben az utügyinél. A könyvek ezeken a helyeken ugyan szép rendben sorakoznak a modern könyvszekrényekben, csak éppen a könyvtáros nyúlhat hozzájuk a legritkábban. Ha a vezetőnél félfo-gadás, értekezlet, megbeszélés van, vagy a vezető dolgozik, a könyvtá-ros meg sem kísérli, hogy egy éppen igényelt könyvért bemenjen a szobába. Nem egy esetben az ellenőrzésre megjelent bizottság sem /vagy csak hosszas várakozás után/ tudta megtekinteni a könyvtár a-nyagát, mert az igazgatót a könyvtáros nem merte "zavarni". A műszaki könyvek tehát ezeken a helyeken nem állnak korlátlanul a dolgozók rendelkezésére. Több helyen vitás lehet, hogy a könyvtáros anyagilag felelőssé tehető-e, mert a szekrényekhez a vezetőnek is van kulcsa; sőt arra is akadt példa, hogy csak a vezetőnek.

Elviselhetőbb a helyzet, ha a könyvszekrények a közös használa-tu termekben kaphatnak helyet. Azonban itt is lényeges a különbség, ha például tanácsteremről vagy kultúrteremről van szó. Míg az utóbbi ideálisnak mondható, mert a kultúrtermeket rendszerint csak munkaidő után veszik igénybe, addig a tanácstermek éppen munkaidő alatt fog-laltak és így néha huzamosabb ideig nem közelíthetők meg a könyvtá-ros és a könyvigénylő számára, mert hiszen az értekezletet sem sza-bad "zavarni" ...

A raktárhelyiségbe, vagy éppen az alagsori raktárba leszorított műszaki könyvtárat fenntartó vállalatokról "könyvtárosi" szemmel ne-héz jól mondani. Ezeken a helyeken még nem értékelik kellőképpen a műszaki könyvtárat és még nem tudják felfogni annak jelentőségét. Az ilyen helyeken kemény munka vár az ágazatok hálózatszervezőire.

A könyvtárak állománya

Az 5. táblázat a könyvtárak ál-lományának nagyság szerinti megosz-lásáról ad képet a tárcsa területén. A Közlekedési Múzeum 55 000 kötetes

állományát nem számítva, az ágazatok között a legnagyobb könyvtárral a Vasuti Főosztály rendelkezik. Állománya meghaladja a 20 ezer köte-

* Cikkünk megjelenésekor már meghaladja az 55 ezret.

tet. De a Vasut területén található a legtöbb kis /500 köteten aluli/ könyvtár is. Ki kell azonban hangsúlyozni, hogy a 46 ilyen kis könyvtár mellett a Vasutnak 32 nagyobb, 501-2000 kötetes könyvtára is van, az igazgatóságok és a fontosabb vasuti intézmények pedig mintegy tizenhat 2001-10 000 kötetes könyvtárral rendelkeznek. Más lapra tartozik, hogy ezek anyaga nem mind a műszaki fejlesztést szolgálja, mert a legtöbb vasuti könyvtárban az oktatási anyag tekintélyes mennyiségben szerepel, ami azt jelenti, hogy egy-egy tankönyvből sokszor 40-50 példány is van. Ez a jelenség egyébként a vasuti könyvtárhálózat korábbi eredetű, a többi ágazattól eltérő sajátosságából származik. A vasuti könyvtárügy az oktatásra épült és országsszerte a MÁV igazgatóságok oktatási osztályai irányítják, a könyvtárat legtöbb helyen az oktatási előadó kezeli. Ezek a könyvtárak látják el saját állományukból az időről-időre megszervezésre kerülő különböző vasutas tanfolyamokat tankönyvekkel, jegyzetekkel. Ez a körülmény indokolja egyébként a vasuti könyvtárhálózat számbe- li gazdagságát is.

5. táblázat

A könyvtárak megoszlása az állomány nagysága szerint									
Állomány /kötet/	V	P	A	U	H	L	KM	Min.	Ösz- sze- sen
1- 500	46	-	11	13	1	-	-	-	71
501- 2000	32	7	28	19	1	-	-	-	87
2001- 5000	8	5	7	7	-	-	-	1	28
5001-10 000	6	3	-	3	1	-	-	-	13
10 001-15 000	2	1	1	-	-	-	-	-	4
15 001-20 000	2	-	-	-	-	1	-	-	3
20 001-35 000	1	-	-	-	-	-	-	-	1
35 001-55 000	-	-	-	-	-	-	1	-	1
Összesen	97	16	47	42	3	1	1	1	208

A tárca egészét tekintve - néhány nagy könyvtárat leszámítva - a hálózat könyvtárainak zöme, 87 könyvtár, a legfeljebb 2000 kötetrel rendelkező kategóriába esik.

A hálózat szakfolyóirat-
ellátottsága

Mivel a műszaki tájékoztatás legértékesebb anyaga a műszaki könyv mellett a szakfolyóirat-állomány, a 6. és 7. táblázatban a hálózat szakfolyóirat-előfizetési

helyzetét vizsgáljuk és összehasonlítjuk az egyes ágazatok ilyen irányú ellátottságát. A hálózat könyvtárainak túlnyomó többsége előfi-

zet különböző szakfolyóiratokra. Csupán 64 olyan könyvtár van /ebből is 48 vasuti kis könyvtár/, amely nem előfizető. A Posta minden könyvtára előfizet külföldi és hazai szakfolyóiratokra.

6. táblázat

A KÖNYVTÁRAK MEGOSZLÁSA
AZ ELŐFIZETETT SZAKFOLYÓIRATOK EREDETE SZERINT

Ágazat	Könyvtárak száma	Folyóiratokra		Az előfizető könyvtárak közül					
		nem fizet elő	előfizet	csak magyar	csak magyar és népi demokr.	csak magyar ma- gyar és népi demokr. és tőkés	magyar népi demokr. és tőkés	csak népi demokr.	csak népi demokr. és tőkés
				folyóiratokra fizet elő					
Vasut	97	48	49	25	5	3	16	-	-
Posta	16	-	16	1	2	2	11	-	-
Autóközl.	47	6	41	16	3	2	18	1	1
Utúgy	42	9	33	6	3	2	20	-	2
Hajózás	3	1	2	-	-	-	2	-	-
Légiközl.	1	-	1	-	-	-	1	-	-
KM	1	-	1	-	-	-	1	-	-
Min.	1	-	1	-	-	-	1	-	-
Összesen	208	64	144	48	13	9	70	1	3

A 7. táblázat szerint 140 könyvtár összesen 2766 magyar szakfolyóiratot járát. Ezt a számot azonban egy kicsit meg kell világítani: ebben a számban minden előfizető könyvtár az előfizetett szakfolyóirat egy-egy példányával szerepel, a terület számára fontosabb szakfolyóiratból azonban 10-15, sőt 40-50 példányra is előfizetnek. A tárca könyvtári hálózata által előfizetett magyar szakfolyóiratok példányszáma tehát az idézett számnak a többszöröse. A tőkés szakfolyóiratok példányszáma 1253 volt és a tárca 1967-ben erre a célra 190 000 devizaforintot költött. A külföldi folyóiratoknál is előfordul, hogy egy-egy lényegesebbet több példányban rendelnek meg, hogy azok az ország minden fontosabb intézményéhez eljussanak, de ez a gyakorlat a devizatakarékosság miatt jóval kisebb méretű, mint a magyar szakfolyóiratoknál.

A könyvtárak számához viszonyítva a legtöbb folyóiratra, főleg külföldre, a Posta fizet elő. Abszolút értékben természetesen a Vasut vezet. Viszonylag kiemelkedően mégis legjobb a KPM könyvtárának folyóirat-ellátottsága, annál is inkább, mert az itt jelentkező tévyszámok elvileg a szakfolyóirat-féleségek számát is jelentik, míg az ágazatoknál a szakterületi folyóiratok ugyazólván igazgatóságoként, sőt nagyobb intézményenként ismétlődnek.

7. táblázatAZ ELŐFIZETETT FOLYÓIRATOK MEGOSZTLÁSA
EREDET SZERINT

Ágazat	Folyóiratokra előfizető könyvtárak száma	Előfizetett			
		magyar	népi demokr.	tőkés	összes
		folyóiratok száma ^{II}			
Vasut	49	1207 /49/	168 /21/	348 /19/	1723
Posta	16	570 /16/	81 /13/	275 /12/	926
Autóközsl.	41	468 /39/	122 /23/	190 /21/	780
Utúgy	33	308 /31/	96 /25/	179 /24/	583
Hajósás	2	41 /2/	10 /2/	18 /2/	69
Légiközl.	1	39 /1/	9 /1/	23 /1/	71
KM	1	57 /1/	15 /1/	26 /1/	98
Min.	1	76 /1/	46 /1/	194 /1/	316
Összesen	144	2766 /140/	547 /87/	1253 /81/	4566

^I/ Egy könyvtáron belül egy folyóirat több példányu előfizetését 1 db-nak vettük.

^{II}/ A zárójelbe tett számok az előfizető könyvtárak számát jelzik.

A könyvtárbizottságok

Ott, ahol működik könyvtárbizottság, nagy segítséget nyújt a könyvtárosnak, különösen az új könyvek beszerzésénél. Ez a bizottság ugyanis

az illető szerv vagy vállalat műszaki szakembereiből tevődik össze, és ezek a szakemberek el tudják bíráltni, hogy milyen könyvekre van szükségük, a milyen könyvek megvásárlására adjanak felhatalmazást a könyvtárosnak. Sajnos, amint ezt a 8. táblázat igazolja, ilyen bizottság a tárca területén nagyon kevés - mindössze 26 - működik, ennek is pontosan a fele a Postánál, ahol 3 kivételével valamennyi könyvtár mellett dolgozik könyvtárbizottság.

Pedig hasznos lenne a többi könyvtárnál is, mert rendeltetésszerű működésük mellett megszűnne egy másik hiányosság, amely ma még jellemző az egész könyvtári hálózatra: a selejtezés elhanyagolása. Nem vitás, hogy a selejtezés végrehajtása és annak időpontja utal a

8. táblázat

KÖNYVTÁRBIZOTTSÁGOK A HÁLÓZATBAN

Ágazat	A könyvtárak száma	Könyvtárbizottság hány könyvtárban	
		működik	nem működik
Vasut	97	4	93
Posta	16	13	3
Autóközl.	47	5	42
Utúgy	42	3	39
Hajózás	3	-	3
Légiközl.	1	-	1
KM	1	1	-
Min.	1	-	1
Összesen	208	26	182

9. táblázat

A KÖNYVTÁRAK MEGOSZLÁSA A LEGUTOLSÓ SELEJTEZÉS IDŐPONTJA SZERINT

Ágazat	A könyvtárak száma	Hány könyvtárban volt selejtezés				
		1960-ig	1960-tól 1965-ig	1965-ben	1966-ban	1967-ig nem volt selejtezés
Vasut	97	3	10	2	26	56
Posta	16	-	2	2	7	5
Autóközl.	47	1	5	3	13	25
Utúgy	42	2	14	6	6	14
Hajózás	3	-	-	-	1	2
Légiközl.	1	-	-	-	1	-
KM	1	-	-	-	-	1
Min.	1	-	-	-	1	-
Összesen	208	6	31	13	55	103

műszaki könyvtár állományának frissességére. Éppen ezért emeltük ki ezt a kérdést külön a 9. táblázatban.

Ott, ahol régen vagy még egyáltalán nem selejtezték, feltételezhető, hogy az elavult könyvek felhalmozódtak. Töltik a polcokat, a könyvtár helyhiánnyal küzd, a könyvtárosnak sok a felesleges munkája az elavult könyvek kezelésével, nyilvántartásával stb. Persze, nem könnyű feladat a könyvtárosnak egyedül elhatároznia, hogy mit selejtezzék. Ebben a munkában szinte felbecsülhetetlen a jó könyvtárbizottság vagy egy-két tagjának segítsége.

A könyvtároson is mulik, hogy van-e könyvtárbizottság. Ennek szükségességéről ő hivatott meggyőzni az intézmény, vállalat vezetőjét. De ezen túl: a jó kezdeményezések átvétele és a műszaki könyvtári munka minőségi javítása elsősorban a könyvtárosok feladata. Nem ok nélkül foglalkozik további öt táblázatunk éppen a könyvtárosokkal.

A 10. táblázatból láthatjuk, hogy a tárca 227 könyvtárosa közül csupán 38 a függetlenített könyvtáros. E téren a legjobb helyzet a Postánál van, ahol a 16 könyvtárban 12 függetlenített könyvtáros dolgozik. A Vasut 100 könyvtárosa közül csak 6 függetlenített. Ugyanennyi van a feleannyi könyvtárossal rendelkező autóközlekedési ágazatban is. Viszonylag legjobb az arány a Közlekedési Múzeumnál, ahol a könyvtárnak öt függetlenített dolgozója van. E táblázatban még egy szembetűnő jelenséget figyelhetünk meg. A postai ágazat 19 részfoglalkozású könyvtárosa közül egy sem kap könyvtárosi pótlékot. A Vasutnál viszont 74 részesül 80-200 Ft könyvtárosi pótlékban.

10. táblázat

A FÜGGETLENITETT ÉS RÉSZFOGLALKOZÁSÚ KÖNYVTÁROSOK
MEGOSZTLÁSA

Ágazat	Függetlenített			Részfoglalkozású			Könyvtárosi pótlékban részesül
	férfi	nő	Össz.	férfi	nő	Össz.	
könyvtárosok száma							
Vasut	5	1	6	65	29	94	74
Posta	2	10	12	2	5	7	-
Autóközl.	-	6	6	30	15	45	1
Utügy	1	4	5	11	27	38	1
Hajózás	-	-	-	2	3	5	-
Légiközl.	-	2	2	-	-	-	-
KM	2	3	5	-	-	-	-
Min.	2	-	2	-	-	-	-
Összesen	10	28	38	110	79	189	76

A KÖNYVTÁROK MEGOSZLÁSA ISKOLAI VÉGZETTSÉG, KÖNYVTÁROSI KÉPESÍTÉS ÉS NYELVISMERET SZERINT

A könyvtárak	Megnevezés	Ágazatok											Össze- sen
		V	P	A	U	H	L	KM	Min.				
száma		100	19	51	43	5	2	5	2	2	2	227	
Iskolai végzettsége	8 általános vagy ezzel egyenértékű régi iskolatípus középiskola vagy ipari technikum, érettségi nélkül	22	3	9	11	-	-	2	-	-	-	47	
	érettségi v. ezzel egyenértékű képesítés főiskola egyetem	24	-	14	6	-	-	-	-	-	-	44	
könyvtárosi képesítése	könyvtárosi képesítése nincs	44	11	20	21	3	2	2	2	2	2	105	
	alapfoku műszaki könyvtárosi vizsgája van	-	2	1	2	-	-	1	-	-	-	6	
idegen nyelv ismerete	közpofoku műszaki könyvtárosi képesítése van	10	3	7	3	2	-	-	-	-	-	25	
	felsőfoku könyvtárosi végzettsége van	24	8	27	27	2	2	-	-	-	-	90	
idegen nyelv ismerete	idegen nyelv ismerete nincs	72	2	16	10	2	-	3	-	-	-	105	
	egy idegen nyelvet ismer	3	7	7	3	1	-	1	2	2	2	26	
idegen nyelv ismerete	két "	1	2	1	1	-	-	1	-	-	-	6	
	három "	83	7	39	32	1	2	2	-	-	-	166	
idegen nyelv ismerete	négy "	9	1	4	3	2	-	1	-	-	-	20	
	öt "	8	7	4	4	1	-	2	2	2	2	28	
idegen nyelv ismerete	hat "	-	4	3	2	1	-	-	-	-	-	10	
	nyolc "	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	2	
idegen nyelv ismerete	nyolc "	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	
	nyolc "	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	

A könyvtáros képzettsége, nyelvtudása érték a könyvtár és a könyvtárat használók számára. E téren a 11. táblázat érdekes adatokat tár fel.

A vasuti ágazat könyvtárosainak 22 %-a csak 8 általános vagy ezzel egyenértékű iskolát végzett. /Sajnos, ez az arány áll a tárca összes könyvtárosainak iskolai végzettségére is./ A vasutas könyvtárosok 44 %-a érettségizett és csak 10 %-a végzett egyetemet. Ez gyengébb a tárca-átlagnál. Az utügyi ágazatban 25 % a 8 általános képzettségű könyvtáros, viszont 50 % az érettségizett.

A nyolc általános, illetve ezzel egyenértékű iskolai végzettséggel rendelkező könyvtárosok közül 41 vezet önállóan könyvtárat. Bár közülük 20 csupán kis, 500 kötetten aluli könyvvvel rendelkező könyvtárnak a gazdája, mégsem egészen megnyugtató, hogy 16 alsófoku iskolai végzettséggel rendelkező könyvtáros 500-2000 kötetes, 4 pedig 2000-5000 kötetes könyvtárat vezet, de akad egy olyan is, akire 10 000-es nagyságrendű könyvtárat bízta. Körülbelül ez az arány /vagy talán még valamivel rosszabb/ a négy középiskolát végzett, de érettségivel nem rendelkező könyvtárosok körében is. A közülük változatás nélkül kiemelt hattagu mintából - bár ez nem adhat jellemző értéket - 5 vezet önállóan könyvtárat. Ezek közül három 500-2000, egy 2000-5000 és egy 10 000-es nagyságrendű könyvtár vezetője /ld. 12. táblázat/.

Ezek a könyvtárosok vagy nagyon jól végzik feladatukat - reméljük, hogy így van - vagy feletteseik nem nagy igényt támasztanak a műszaki könyvtár működésével szemben. A könyvtárszemlék alkalmával mindkét változattal találkozhatunk.

Fokozni kell a szakképzést!

Az autóközlekedési és az utügyi ágazatban 27-27 szakképzetlen könyvtáros van. Egyéb-ként a Postánál 19 könyvtáros

közül 8-nak nincs szakképzettsége, viszont a 11 szakképzett közül 7-nek középfoku, 2-nek pedig felsőfoku képesítése van. Hasonlóan áll a helyzet a nyelvtudással is, amely aránylag a vasuti ágazatnál a leggyengébb. Itt a könyvtárosok 83 %-a egyáltalán nem ismer idegen nyelvet, 9 % egy, 8 % pedig két nyelv ismeretével rendelkezik. A Postánál 5 % egy, 35 % két és 20 % három nyelvet ismer. Tűrhető az arány a többi ágazatnál is. /Az autóközlekedésnél kb. 24 % beszél egy-négy, az utügynél pedig 25 % egy-öt nyelvet./ld. 11. táblázat/.

A 13. táblázat a részfoglalkozású könyvtárosok könyvtári elfoglaltságát mutatja be és feltárja, melyik ágazatnál, milyen volumenű a könyvtári munka. Persze itt sem tudjuk a száraz statisztikai adatokkal a minőséget mérni. De az időbeli ráfordításból is ítélhetünk. Vannak könyvtárak, amelyeknél - műszaki könyvtár jellegének ellenére - a munkaidő alatt egyáltalán nincs könyvtári munka. A Vasutnál 23, a Postánál 2, az autóközlekedési ágazatban 4 olyan könyvtáros van, akik kizárólag munkaidő után foglalkoznak a műszaki könyvtárral. Számszerűen nem értékelhető, de a begyűjtött kérdőívekből kitűnik, hogy néha a könyvtáros munkaidejéből a könyvtárra naponta csak egy, fél, sőt negyed óra esik.

12. táblázat

**AZ ÉRETTSÉGIVEL NEM RENDELKEZŐ KÖNYVTÁROK MEGOSZLÁSA
A KÖNYVTÁRAK NAGYSÁGA SZERINT**

Iskolai végzettség	Érettségi nélkül összesen	Önállóan vezet könyvtárat	A könyvtár			
			1-500	501-2000	2001-5000	5001-10 000
			kötetes			
8 általános, vagy ezzel egyenértékű, illetve ennél alacsonyabb	47	41	20	16	4	1
4 középiskola, vagy ipari technikum, illetve ennél alacsonyabb	44	42	7	21	8	6
Összesen	91	83	27	37	12	7

13. táblázat

**A RÉSZFOGLALKOZÁSÚ KÖNYVTÁROK MEGOSZLÁSA
A RÉSZFOGLALKOZÁS IDŐTARTAMA SZERINT**

Ágazat	A könyvtárosok száma	A könyvtárral foglalkozik										
		naponta munkaidő alatt						hetenként munkaidő után				
		legfeljebb 1 óráig	legfeljebb 2 óráig	legfeljebb 3 óráig	legfeljebb 4 óráig	legfeljebb 4 óráig	nem fogl.a könyvtárral	legfeljebb 1 óráig	legfeljebb 2 óráig	legfeljebb 3 óráig	legfeljebb 3 óráig	nem fogl.a könyvtárral
Vasút	94	52	16	1	2	-	23	7	44	11	16	16
Posta	7	-	1	2	-	2	2	1	-	-	-	6
Autóközl.	45	32	5	2	2	-	4	1	4	1	3	36
Utúgy	38	26	9	2	1	-	-	1	5	9	-	23
Hajózás	5	2	1	-	2	-	-	-	-	-	-	5
Légiközl.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Közl.M.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
KPM	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Összesen	189	112	32	7	7	2	29	10	53	21	19	86

Ötven esztendő

Az utolsó /14./ táblázat a 227 könyvtáros kor szerinti megoszlását tünteti fel. Érdekesebb, hogy a tárca könyvtárosai születési éveik számát tekintve, kerek ötven esztendőt ölelnek fel. A legidősebb könyvtáros 1898-ban, a legfiatalabb 1948-ban született. A megoszlás különben egyenletes. A fél évszázad első évtizede ma már valamivel ritkább, a harmadik és negyedik van a legnagyobb számban képviselve.

Életkor tekintetében ágazonként szembeütlő kilengés nem jelentkezik, a kor szerinti megoszlás szinte egyenletes.

14. táblázat

A KÖNYVTÁROSOK KOR SZERINTI MEGOSZLÁSA

Születési év	Á g a z a t o k								Összesen
	V	P	A	U	H	L	KM	Min.	
1898	-	1	-	-	-	-	-	-	1
1902-1905	-	-	-	3	-	-	-	-	3
1906-1910	2	2	1	2	-	-	-	-	7
1911-1915	18	1	2	2	-	-	1	-	24
1916-1920	11	1	3	1	-	-	-	-	16
1921-1925	18	43	3	6	1	-	2	1	35
1926-1930	12	1	9	3	-	-	1	-	26
1931-1935	16	3	5	8	1	1	-	-	34
1936-1940	16	1	12	7	2	-	-	-	38
1941-1945	6	5	14	5	-	-	-	1	31
1946-1948	1	-	2	6	1	1	1	-	12
Összesen	100	19	51	43	5	2	5	2	227

A bemutatott 14 táblázat adathalmazából bizonyos értékelések végezhetők. Ez az értékelés azonban legfeljebb az ágazatok mélységéig terjedhet, de sok esetben még ilyen mélységig sem mondható teljesen valóságnak. A tárcaközpont megszüntetésével a hálózatfejlesztési munka az ágazati központokra hárul. Ennél a munkánál, úgy hisszük, segítséget jelentenek az összehasonlító módon feltárt és közreadott adatok. Ezekből az illetékes ágazati vezetők láthatják a saját, de a testvérágazatok műszaki könyvtári helyzetét is és következtethetnek a tennivalókra. Reméljük, hogy a feltárás a többi tárca műszaki könyvtárosai számára is nyújt figyelemre méltót.

SZITÁR, L.: The organization of the network of technical libraries of the Ministry of Transport and Communication. The statistical survey of the libraries in 1967.

The investigation of the present state of the technical libraries of the institutions and enterprises supervised by the Ministry of Transport and Communication is based on recent statistical data. The organization of a unified library network embracing these special libraries was decided in 1965 by a joint order of the Ministry of Transport and Communication and the Ministry of Education.

The library network - owing to the particular situation in the field of transport and communication - is divided into six branches each being under the guidance of a branch centre.

The situation of the technical libraries in the six branches, e.i. railways, communication, road transportation, road construction, water transportation and air transportation are compared in 14 tables. The data provide the basis of future decisions on the development of library services.

The tables indicate that the situation of the libraries in the various branches is differing widely. The railways possess most of the libraries - nearly 100. The main task of the railway libraries consists not so much in promoting technical development but rather in supporting professional training. The branch centre for communication is guiding only 16 libraries which are relatively big and function quite satisfactorily. The communication branch centre is unfortunately, not represented with technical libraries in important towns. The branch centre for road transportation is also well developed but the network is not yet sufficiently organized. Though many older libraries are attached to the branch centre for road construction neither the centre nor the other libraries have an adequately organized structure. The branch centre for water transportation and the centre for air transportation have relatively less libraries to care for but they are serving technical development well. Tables show the distribution of technical journals subscribed by the libraries according to origin and branches, others indicate data on the library staff.

СИТАР, Л.: Сеть технических библиотек Министерства путей сообщения и связи и результат обзора положения за 1967 г.

Статья излагает в свете статистических данных положение сети технических библиотек учреждений и предприятий, принадлежащих Министерству путей сообщения и связи. Формирование единой сети технических библиотек транспортных и почтовых учреждений и предприятий предписал выпущенный в 1965 году совместный приказ министра путей сообщения и связи и министра культуры.

Согласно транспортной и почтовой структуре библиотечная сеть распределяется по шести секторам под руководством соответствующих центров. Статья сравнивает в 14 таблицах положение технических библиотек железнодорожного, почтового, автотранспортного, дорожного, судоходного и авиационного секторов.

Эти цифровые данные крайне поучительны в отношении дальнейших организационных задач. Таблицы свидетельствуют о совершенно различном положении библиотечной сети отдельных секторов.

Железнодорожный сектор имеет в распоряжении самое высокое число — около 100-библиотек, среди которых много малых. Их главная задача заключается в повышении уровня знаний. Почта имеет только 16 относительно больших, правда вообще хорошо действующих библиотек, а в ряде больших городов не имеет технической библиотеки. Автотранспортный сектор обладает развитой центральной библиотекой, но ее сеть пока не достаточно развита. В дорожном секторе много установленных в прежние времена технических библиотек, но нехватает удовлетворительной организации в центре и сети. Судоходный и авиационный секторы имеют меньше библиотек, но они хорошо служат делу развития техники. Таблицы отражают обеспеченность библиотек специальными журналами и данные о библиотечных кадрах.

xx x xx

SZITÁR, L.: Organisation des Bibliothekenetzes des Ministeriums für Verkehrs- und Postwesen. Die statistische Erfassung des Bibliothekenetzes in 1967.

Auf Grund einer statistischen Erhebung berichtet der Autor über den Stand der technischen Bibliotheken der Institutionen und Betriebe, welche dem Ministerium für Verkehrs- und Postwesen unterstellt sind. Die Zusammenfassung der technischen Bibliotheken zu einem einheitlichem Netz wurde im Jahre 1965 durch die gemeinsame Anordnung des Ministers für Verkehrs- und Postwesen und des Ministers für Unterrichts- und Kulturbeschaffung veranlasst.

Das Bibliotheksnetz umfasst - den Eigentümlichkeiten des Verkehrs- und Postwesens entsprechend - sechs Fachgebiete, bzw. zentrale Zweigstellen. Jede Fachbibliothek ist einem dieser Fachzentren unterstellt. 14 Tabellen zeigen Vergleiche der technischen Bibliotheken der sechs Fachzentren: Eisenbahnwesen, Postwesen, Strassenverkehr, Strassenbau, Schifffahrt und Luftverkehr. In Hinsicht auf die weiteren Aufgaben der Organisation können aus der Statistik beachtenswerte Folgerungen gezogen werden.

Den Tabellen ist zu entnehmen, dass die Lage der Bibliotheken den Fachzentren gemäss sehr verschieden ist. Das Eisenbahnwesen verfügt über die meisten - annähernd 100 - Bibliotheken. Die Hauptaufgabe dieser ist vorerst nicht so sehr die Unterstützung der technischen Entwicklung, als die der Ausbildung. Das Postwesen verfügt hingegen nur über 16, aber verhältnismässig grössere Bibliotheken, die im allgemeinen gut funktionieren. In mehreren grösseren Städten gibt es aber gar keine technische Bibliothek für das Postwesen. Das Fachzentrum für Strassenverkehr ist höchst entwickelt; das Netz ist jedoch noch nicht genügend ausgebaut. Dem Bibliotheksnetz des Fachzentrums für Strassenbau gehören viele ältere technische Bibliotheken an, aber weder das Fachzentrum, noch das Netz kann als gut funktionierend gelten. Das Fachzentrum für Schifffahrt und das Fachzentrum für Luftverkehr verfügen über wenige Bibliotheken, diese unterstützen aber durch ihre Tätigkeit die technische Entwicklung. In weiteren Tabellen wird die Versorgung der Bibliotheken mit Fachzeitschriften und die Zusammensetzung des Personals dargestellt.

.ooo.